

Денискова К.С. До проблеми розуміння духовного копіngu у сучасній вітчизняній та зарубіжній психології / Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції: (м.Харків, Україна, 12-13 травня 2017 р.). – Харків: Східно-українська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017, С. 95-98

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧАННЯ ДУХОВНОГО КОПІНГУ У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Денискова К.С.

Аспірант кафедри соціальної психології

Херсонського державного університету

м. Херсон, Україна

Переживання кризи охоплює усі аспекти людського життя, та, майже, завжди, ставить людину перед духовними питаннями. Сучасна ситуація в середині українського суспільства розгорнула багатьох людей до духовного виміру буття у пошуках інших надійних опор.

Такий стан нашого суспільства вимагає від людини пошуків нових форм і дієвих способів додання життєвих труднощів. Усвідомлена, конструктивна активність людини, що спрямована на подолання складної або кризової ситуації у сучасній психологічній науці описується через поняття копіngu.

Вивчання різних аспектів копіngu має важливе значення не лише для збагачення теоретичної бази української психологічної думки, а також для прикладного використання здобутого розуміння феномену копіngu у різних аспектах психологічної та психотерапевтичної практики.

В цілому, сучасні дослідження проблем копіngu (подолання) протягом багатьох років були переважно зосереджені на вивчанні та аналізі поведінки у кризовій ситуації, виборі тих чи інших стратегій (стилів) копінг-поведінки (В.І. Моросанова, Аронова Є.А. та ін.)[6], розробці різних моделей копіngu.

Що стосується вітчизняних досліджень копіngu – вони здебільшого відбуваються на рівні емпіричного вивчання деяких його особливостей у певних контингентів (І.Ф. Аршава, О.Л. Носенко та ін.)[8]. В останні роки з'явилися спроби вивчати копінг поведінку на основі системного підходу (Н.В. Родіна, О.Б. Коваленко)[9, 4].

Поряд з цим у сучасних дослідженнях проблем копінгу почало з'являтися поняття релігійного копінгу, або духовного копінгу. На сьогодні цих досліджень не багато, але вони мають не лише теоретичне, а й важливе практичне значення.

Професіоналам (медичним психологам, психотерапевтам, приходським психологам, соціальним робітникам) та волонтерам, що беруть участь у соціально-психологічній допомозі людям, що знаходяться у кризовій ситуації, важливо розуміти духовний вимір процесу переживання. Тому є актуальна потреба ґрунтовно підійти до проблем дослідження духовного копінгу особистості.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі проблеми духовного копінгу розглядаються за деякими напрямками: у зв'язку з виокремленням та описанням феномену духовного копінгу («spiritual coping»), а також виокремленні типів духовних копінг-стратегій (К. Паргамент, Ф.Ю. Василюк) [15, 1]; у зв'язку з проблемою розробки нової класифікації копінг-стратегій (С. Грабовська, М. Єсип) [2, 3]; в межах вивчення ролі релігійності у виборі стратегій психологічного подолання стресу (Н.Г. Мэлони Е.Л. Носенко, Д.Ю. Терновська) [5, 8, 10]; у клінічній психологічній практиці (Є.Л. Миколаїв, Є.Ю. Лазарева) [7].

Проблемою ціннісного аспекту духовного подолання займалися Ф.Ю. Василюк, Т.А. Флоренська. [1, 13, 14]. Але відкритим залишається питання про аксіологію подолання, ціннісну ієрархію різних його типів.

Релігійний (духовний) копінг, у роботах, пов'язаних з цією темою, виступає у виді різних форм подолання складних життєвих ситуацій завдяки духовним цінностям віри.

У більшості праць духовні акти вивчаються як невід'ємна частина цілісного процесу подолання. Найбільш цікавими є дослідження ціннісних аспектів духовного подолання. Дії ціннісного духовного подолання не відбуваються у площині адаптації, вони надають шанс вивести людську ситуацію у інший вимір. Ці дослідження ставлять питання про аксіологію подолання, ціннісну ієрархію різних його типів.

Серед важливих проблем вивчення духовного копінгу постають такі:

По–перше: розведення понять «релігійність» та «духовність». На основі цього необхідно визначити різницю у поняттях «релігійний копінг» та «духовний копінг». Вирішення деяких дослідницьких проблем духовного копінгу, особливо у віруючих людей, потребує обґрунтувати необхідність використання цих понять, як тих, що позначають різні феномени. Внесення певної ясності в це питання має

сприяти визначенню того, чи можлива духовність без релігійності, чи не є релігійність особистості певною підміною духовності, або ж ці феномени не можливо зрозуміти у відриві один від одного. Подальше розкриття наявного протиріччя має допомогти зрозуміти сутність звертання людини у кризовій ситуації до цього типу копінгу.

По-друге: наявні психологічні дослідження релігійності особистості не передбачають питань пов'язаних з дослідженням індивідуальних відмінностей у використанні стратегій духовного копінгу людей різної якості релігійності. Проте деякі аспекти цієї проблеми вже вивчалися за кордоном Х. Коенгом, К. Паргаментом та ін.[15]. У вітчизняній психології ця проблема представлена працями М. Єсип [3], в російській - Р.С. Титова, Ю.П. Тобалова [11,12].

Також нами відмічається відсутність досліджень духовного копінгу, що враховували б роль духовної практики віруючих. Наряду з цим відзначається недостатність як теоретичних концепцій, так і експериментальних досліджень за даним напрямком.

Таким чином, специфіка особливостей внутрішнього світу віруючою людини ставить багато запитань для вчених дослідників та розкриває широкий спектр перспектив для подальшої роботи практичним психологам та психотерапевтам.

Література

1. Василюк Ф.Е. Типы духовного совладания / Ф.Е. Василюк // Консультативная психология и психотерапия. – 2014. - №5. - С.139-152.
2. Грабовська С., Єсип М. Проблема копінгу в сучасних психологічних дослідженнях / С. Грабовська, М.Єсип // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 4. – С. 188-199.
3. Єсип М.З. Релігійні уявлення віруючих з різними копінг-стратегіями: дис. кандидата психологічних наук: 19.00.01./ Єсип Марія Зіновіївна. – Львів., 2012. - 261 с.
4. Коваленко А.Б. Особистісний потенціал в опануванні важких життєвих ситуацій: проактивна взаємодія з середовищем / А.Б. Коваленко, Н.В. Родіна // Вісник Одеського національного університету. - 2010. – №.14 (17). - С.54-65.
5. Мэлони Н.Г. Религиозный опыт: феноменологический анализ уникального поведенческого события / Н. Г. Мэлони // Психология

- религиозности и мистицизма: хрестоматия / сост. К.В. Сельченко. – Мн.: Харвест, 2001. – С. 226–239.
6. Моросанова В.И., Аронова Е.А. Самоосознание и саморегуляция поведения. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. – 213с.
 7. Николаев Е.Л., Лазарева Е.Ю. Религиозность и социальная поддержка у больных с хроническими сердечно-сосудистыми заболеваниями / Николаев Е.Л., Лазарева Е.Ю. // Медицинская психология в России: электрон. науч. журн. – 2014. – N 3(26) [Электронный ресурс]. – URL: <http://mprj.ru>
 8. Носенко Е.Л. Форми відображеної оцінки емоційної стійкості та емоційної розумності людини: моногр. / Е.Л. Носенко, І.Ф. Аршава, К.П. Кутувий. – Д.: Інновація, 2011. – 178с.
 9. Родіна Н.В. Особистісні характеристики як ресурси долаючої поведінки. Огляд деяких сучасних теорій копінгу / Н.В. Родіна // Проблеми сучасної психології. – 2010. - № 7. - С. 608-633.
 10. Терновська Д.Ю., Носенко Е.Л. Вплив індивідуальної релігійності особистості на вибір стратегій психологічного подолання стресу / Д.Ю. Терновська, Е.Л. Носенко // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції – «Наука и образование без границ-2007», Софія, Болгарія. – 2007. – С. 48 – 52.
 11. Титов Р.С. Концепция индивидуальной религиозности Г. Олпорта: понятие религиозных ориентаций / Р.С. Титов // Культурно историческая психология. – 2013. - №1. – С. 2-12.
 12. Тобалов Ю.П. Разрешение трудных жизненных ситуаций у верующих / Ю.П. Тобалов // Сборник материалов научно-практической конференции «Человек в трудной жизненной ситуации». М.: Изд-во РГСУ, 2004. - С.229-231.
 13. Флоренская Т. А. Мир дома твоего. Человек в решении жизненных проблем./ Флоренская Т.А. - М.: Издательство «Русский Хронографъ», 2004. - 408 с.
 14. Флоренская Т. Святоотеческое учение о страстях и психотерапия / Флоренская Т. // Московский психотерапевтический журнал. – 2003. - № 3. - С.104-113.
 15. Pargament K., Koenig H., Perez L. The many methods of religious coping: Development and initial validation of the RCOPE // Journal of Clinical Psychology. – 2000. - Vol. 56. - No. 4. - P. 519–543.